***Хмялеўская Н. У.**, настаўніца пачатковых класаў,*
***Церах А. М.**, настаўніца пачатковых класаў.*
Махнавіцкая сярэдняя школа Мазырскага раёна Гомельскай вобласці

100 крокаў да поспеху

Заданні для падрыхтоўкі да алімпіяды па беларускай мове і літаратурным чытанні

Заканчэнне. Пачатак гл. № 2, 3 за 2022 г.

75. Якая прыказка зашыфравана? Лічбы абазначаюць месца літары ў беларускім алфавіце.

1)

24 20 16	17 18 1 25 21 6,	20 16 11

15 6	19 21 14 21 6.

2)

21	19 3 1 10 14	12 18 1 10,	32 12

21	18 1 10.

3)

32 12 10 32	19 1 14 10,	20 1 12 10 32

15 1 27 28	19 1 15 10.

4)

6 19 25 29	9 1	3 1 13 1,	1

18 16 2 10 25 29	9 1	12 1 14 1 18 1.

76. Адкажыце на пытанне словамі з прыказкі.
1) Куды глядзіць воўк, колькі яго не кармі?
2) Куды давядзе язык?
3) Пад які камень вада не бяжыць?
4) Чым носа не дастаць?
5) У якім краі, як у раі?
6) За што не купіш сябра?
7) Колькі разоў трэба адмераць, каб адзін раз адрэзаць?
8) Каму адзін пень за тры ваўкі здаецца?
9) Каго ногі кормяць?

77. Замяніце выразы ўстойлівымі словазлучэннямі.

Перастаць слухацца кагосьці — ... .
Уводзіць у зман, абяцаць што-небудзь і не выконваць — ... .
Невядома яшчэ, ці ажыццявіцца штосьці — ... .
Вельмі перабольшваць, драбніцу пераказаць, як значнае, вялікае — ... .
Быць разявакам, няўважлівым — ... .
У кагосьці зусім няма музычнага слыху — ... .
Першы памочнік — ... .
Сем пятніц на тыдні — ... .
Сёмая вада на кісялі — ... .

78. Устаўце словы, якія прапушчаны, ва ўстойлівыя спалучэнні.

Як ... на новыя вароты.
... па калена.
Як з ... вада.
Як ... наплакаў.
Дзе і Макар ... не пасе.
Як ... языком злізала.
Надзьмуцца як ... на крупы.
Біцца як ... аб лёд.

79. Падбярыце да слоў адпаведныя фразеалагізмы з правага слупка.

дружна	ва ўвесь дух
цесна	душа ў душу
хутка	яблыку няма дзе ўпасці
рэдка	гады ў рады
блізка	па кропельцы цыркаць
марудна	спакон вякоў
далёка	рукой падаць
нечакана	як Піліп з канапель
здаўна	у свіныя галасы
позна	куды Макар цялят не ганяў

80. Падбярыце аднаслоўныя сінонімы да наступных фразеалагізмаў.

Рукой падаць — ... , хоць іголкі збірай — ... , душа ў душу — ... , лісам падшытыя — ... , хоць касой касі — ... , як гром з яснага неба — ... , кату па пяту — ... , хварэць на пана — ... .

81. Замяніце фразеалагізмы дзеясловам.

Зарубіць на носе — ... , прыкусіць язык — ... , біць лынды — ... , блытацца пад нагамі — ... , мазоліць вочы — ... , кляваць носам — ... , задзіраць нос — ... .

82. Узнавіце фразеалагізмы, дапісаўшы іх.

Біцца як рыба аб ...; блытацца пад ...; выйсці сухім з ...; надзьмуцца як мыш на ...; праваліцца скрозь ... .

83. Адзначце, які фразеалагізм мае значэнне *хітруючы, адцягваць увагу ад чагосьці важнага.*

Вастрыць зубы.
Зуб на зуб не пападае.

Загаворваць зубы.
Ні ў зуб нагой.
Праз зубы.
На ўсе трыццаць два зубы.

84. Якое сцвярджэнне правільнае? Абвядзіце лічбу з правільным адказам.

1) Казка — невялікі мастацкі твор, напісаны рытмізаванай мовай.

2) Загадка — гэта твор вуснай народнай творчасці з шырокім выкарыстаннем выдумкі.

3) Байка — невялікі іншасказальны твор павучальнага характару, звычайна ў вершаванай форме.

4) Верш — кароткае апісанне якога-небудзь прадмета, з'явы, якія трэба пазнаць, адгадаць.

85. Якога слова не хапае на месцы пропуску ў назвах беларускіх народных казках?

1) «Каза-...».
2) «Муха-...».
3) «Піліпка-...».
4) «Музыка-...».
5) «Лісіца-...».

86. Якая народная казка пачынаецца словамі?

А. Касіў на лузе касец. Змарыўся і сеў пад куст адпачыць. Дастаў торбачку, развязаў і пачаў есці.	1. «Ад крадзенага не пасыцееш»
Б. Жыў адзін цікавы хлопец Андрэй. Хацеў ён усё ведаць. Куды ні гляне, што ні ўбачыць — аб усім у людзей распытваецца, да ўсяго дапытваецца.	2. «Лёгкі хлеб»
В. Былі ў аднаго чалавека два сыны. Як выраслі яны, бацька сказаў: «Пара, сыны, за сталую работу брацца. Хто з вас чым хоча заняцца?»	3. «Андрэй за ўсіх мудрэй»
Г. Даўней было так: як састарэе бацька, то сын завязе яго ў глухую пушчу ды і пакіне там...	4. «Стары бацька»

А — ___ , Б — ___ , В — ___ , Г — ___ .

87. Якая прыказка падыходзіць да зместу казкі?

А. Сябры пазнаюцца ў бядзе.	1. «Каза-манюка»
Б. Смеламу перамога ідзе насустрач.	2. «Лёгкі хлеб»
В. Хто маніць, таму не вераць.	3. «Хітры Вол»
Г. Без працы няма чаго хлеба шукаці.	4. «Як курачка пеўніка ратавала»
Д. Крукам носа не дастаць.	5. «Ганарыстая варона»
Е. На свеце, брат, жывучы, усяго нажывеш — і Кузьму бацькам назавеш.	6. «Недалікатны сын»

А — ___ , Б — ___ , В — ___ , Г — ___ , Д — ___ , Е — ___ .

88. Выправіце памылкі і правільна запішыце назву беларускай народнай казкі.

1) «Малады бацька».
2) «Як курачка індыка ратавала».
3) «Аляксей за ўсіх мудрэй».
4) «Коцік Петрык і шышка».
5) «Жытнёвы каласок».
6) «Коцік, пеўнік і сястрыца».

89. Вызначыце, хто з герояў беларускіх народных казак і ў якой казцы зрабіў гэта.

1) Парушыў звычай не карміць старых бацькоў.

2) Папрасіў у лісы дазволіць яму перад смерцю патанцаваць.

3) Вырашыў пакараць казу.

4) Дапамог зайчыку выгнаць казу.

5) Запрог камароў у каляску ды паехаў на пагулянку.

6) Усё на дзверы паглядваў: ці не ідзе хто вала шукаць.

7) Куды ні гляне, што ні ўбачыць — аб усім у людзей распытваецца.

90. Злучыце прадмет з назвай народнай казкі, у якой ён сустракаецца.

лапата і печ	«Муха-пяюха»
дудачка	«Як курачка пеўніка ратавала»
бобінка	«Музыка-чарадзей»
скрыпачка	«Коцік, пеўнік і лісіца»
каласок	«Зайкава хатка»
каляска	«Піліпка-сынок»
мяшок	«Сынок з кулачок»
лапаць	«Пшанічны каласок»
каса	«Прагны багацей»
пярсцёнак	«Як лісіца ваўка судзіла»

91. Вызначыце жанр твораў.

1) «Стары бацька».
2) Ніл Гілевіч «Я — беларус».
3) «Музыка-чарадзей».
4) «Баю-баінку-баю».
5) «Вясна красна, адкуль прыйшла».
6) Алесь Махнач «Юныя абаронцы».
7) Барыс Сачанка «Хлеб».

92. У паэтычных радках згубіліся словы. Дапамажыце аднавіць аўтарскі тэкст.

1) Якуб Колас «Усход сонца».
На ўсходзе ______ грае
Пераліўным ______,
Сыпле ______ над гаем
І над ______.

2) Ніл Гілевіч «Я — беларус».
Я — ______ , я нарадзіўся
На гэтай казачнай ______ ,
Дзе між ______ і пушчаў дзікіх
Адвеку ______ жылі.

3) Уладзімір Карызна «Люблю цябе, Белая Русь».
Жытнёвае ______ , лясы і ______ ,
Крынічанька ў лузе і ў небе ______ —
Услухайся толькі, усё тут гаворыць:
Люблю цябе, Белая, Белая ______ .

4) Васіль Жуковіч «Першая настаўніца».
Мне першая ______
______ навек.

Найпершая настаўніца —
мой родны ______ .

5) Пятрусь Броўка «А ты хоць дрэва пасадзіў?».
Дзе дваццаць ______ таму назад
Ляжаў ______ акамянелы —
Расцвіў прыгожы, буйны ______ ,
Паплыў удаль, як ______ белы...

6) Пятрусь Броўка «А хіба ёсць, што забываюць?».
Ляжыць ______ ля пераправы,
Каля маленькае ______ .
Ляжыць ______
Вялікай ______ ,
______ здабытай на вякі.

93. Устанавіце адпаведнасць паміж назвай верша і ўрыўкам з яго.

Назва верша	Урывак
А. Канстанцыя Буйло «Люблю»	1. На ўсходзе неба грае Пераліўным блескам, Сыпле золата над гаем І над пералескам.
Б. Якуб Колас «Усход сонца»	2. Слаўлю я свой край любімы, Незгасальную зару. Як ты сэрцу майму міла, Дарагая Беларусь!
В. Пятрусь Броўка «Дарагая Беларусь»	3. Жытнёвае поле, лясы і азёры, Крынічанька ў лузе і ў небе жаўрук — Услухайся толькі, усё тут гаворыць: Люблю цябе, Белая, Белая Русь.
Г. Уладзімір Карызна «Люблю цябе, Белая Русь»	4. Люблю наш край — старонку гэту, Дзе я радзілася, расла, Дзе першы раз спазнала шчасце, Слязу нядолі праліла.

А__ , Б __ , В __ , Г __ .

94. Запішыце імёны да прапанаваных прозвішчаў беларускіх пісьменнікаў.

... Багдановіч; ... Ігнаценка; ... Купала; ... Колас; ... Гілевіч; ... Броўка; ... Буйло; ... Жуковіч; ... Сачанка; ... Чарняўскі; ... Вольскі.

95. Які з твораў з'яўляецца казкай, які — вершам, які — байкай?

1) «Фанабэрысты Мухамор».
2) «Стары бацька».
3) «Першая настаўніца».

96. Разгадайце крыжаванку і перакладзіце выдзеленае слова на рускую мову.

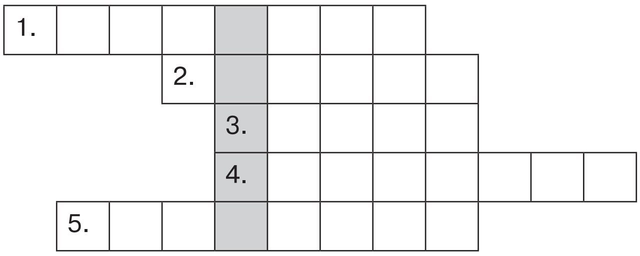

1. Вусная народная творчасць.
2. Словы, сказы, музычныя фразы, якія паўтараюцца ў літаратурным творы.
3. Казкі ў большасці пачынаюцца словамі «жылі-былі». Як называецца такі пачатак?
4. Заканчваецца казка словамі «Тут і казцы канец». Як называецца такі канец?
5. Складальнік або расказчык казак.

97. Да якога жанру фальклору адносяцца гэтыя радкі?

А. Да люлі-люлі, каточак, Да злізаў бабчын мядочак. Сама бабачка злізала, На катка сказала.	1. Лічылка
Б. Раз, два, тры, чатыры, Ліска курачак лічыла. Пяць, шэсць, сем, восем, Толькі пер'е засталося. *(М. Пазнякоў)*	2. Заклічка
В. Ладкі ладком, піражкі з мядком, Кашка з алеем, есці не ўмеем.	3. Забаўлянка
Г. Божая кароўка, паляці на небка, Прынясі нам хлебка — Чорнага і белага, Толькі не гарэлага.	4. Калыханка

А ____ , Б____ , В ____ , Г ____ .

98. Адгадайце загадкі. Словы-адгадкі пачынаюцца на літару ***в***.

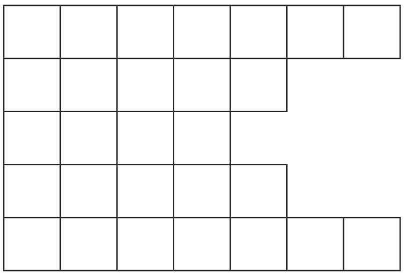

1. Чырвонае карамысла праз рэчку павісла.
2. У адным доме сотні жыхароў, а сям'я адна.
3. Без ног бяжыць, без вачэй глядзіць.
4. Ляціць, а не птушка, вые, а не звер.
5. Што без вады плавае?

99. Расшыфруйце рэбусы.

1) Запішыце назвы птушак.

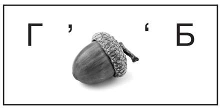

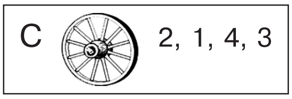

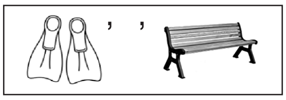

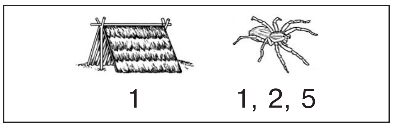

2) Запішыце назвы жывёл.

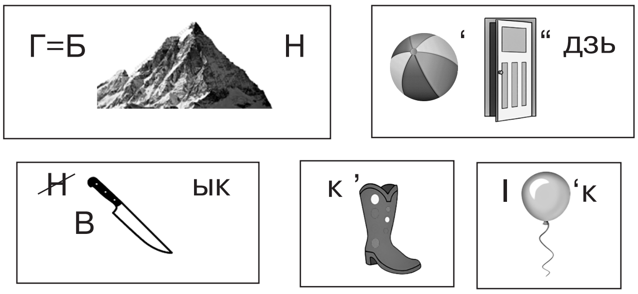

100. У беларускім алфавіце гэта літара займае 22-е месца; больш як за паўтара стагоддзя яна перадае на пісьме характэрны беларускі гук — зычны, цвёрды, які стаіць пасля галосных перад зычнымі; гэтай літары няма ў іншых алфавітах славянскіх моў. Адкажыце на пытанні:

1) Пра якую літару ідзе гаворка?

2) У якім старажытным горадзе Беларусі ўстанавілі помнік у гонар гэтай унікальнай літары?

3) Падбярыце па тры словы, каб гэта літара знаходзілася ў пачатку, у сярэдзіне і ў канцы слова.

Адказы

75. 1) Хто працуе, той не сумуе.
2) У сваім краі, як у раі.
3) Якія самі, такія нашы сані.
4) Есць за вала, а робіць за камара.

76. 1) У лес. 2) Да Кіева. 3) Пад ляжачы. 4) Крукам. 5) У сваім. 6) За грошы. 7) Сем. 8) Баязліўцу. 9) Ваўка.

77. 1) Адбіцца ад рук. 2) Вадзіць за нос. 3) Віламі па вадзе пісана. 4) Зрабіць з мухі слана. 5) Варон лічыць. 6) Мядзведзь на вуха наступіў. 7) Правая рука. 8) Чалавек, які часта мяняе свае рашэнні. 9) Далёкая радня.

78. 1) Баран. 2) Мора. 3) Як з гусі. 4) Кот. 5) Коз. 6) Карова. 7) Мыш. 8) Рыба.

79. Дружна — душа ў душу; цесна — яблыку няма дзе ўпасці; хутка — ва ўвесь дух; рэдка — гады ў рады; блізка — рукой падаць; марудна — па кропельцы цыркаць; далёка — куды Макар цялят не ганяў; нечакана — як Пiлiп з канапель; здаўна — спакон вякоў; позна — у свіныя галасы.

80. Блізка, светла, дружна, хітрыя, многа, нечакана, маленькі, ленавацца.

81. Запомніць, замаўчаць, гультайнічаць, перашкаджаць, дакучаць, драмаць, задавацца.

82. Біцца як рыба аб лёд; блытацца пад нагамі; выйсці сухім з вады; надзьмуцца як мыш на крупы; праваліцца скрозь зямлю.

83. Загаворваць зубы.

84. 3.

85. 1) «Каза-манюка». 2) «Муха-пяюха». 3) «Пiлiпка-сынок». 4) «Музыка-чарадзей». 5) «Лісіца-хітрыца».

86. А — 2 , Б — 3, В — 1, Г — 4.

87. А — 4, Б — 3, В — 1, Г — 2, Д — 5, Е — 6.

88. 1) «Стары бацька». 2) «Як курачка пеўніка ратавала». 3) «Андрэй за ўсіх мудрэй». 4) «Коцік Петрык і мышка». 5) «Пшанічны каласок». 6) «Коцік, пеўнік і лісіца».

89. 1) Сын, казка «Стары бацька». 2) Гусак, казка «Лісіца і гусак». 3) Дзед, казка «Каза-манюка». 4) Певень, казка «Зайкава хатка». 5) Муха-пяюха, казка «Муха-пяюха». 6) Сын, казка «Ад крадзенага не пасыцееш». 7) Андрэй, казка «Андрэй за ўсіх мудрэй».

90. Лапата і печ — «Пiлiпка-сынок»; дудачка — «Музыка-чарадзей»; бобінка — «Як курачка пеўніка ратавала»; скрыпачка — «Як лісіца ваўка судзіла»; каласок — «Пшанічны каласок»; каляска — «Муха-пяюха»; мяшок — «Коцік, пеўнік і лісіца»; лапаць — «Сынок з кулачок»; каса — «Зайкава хатка»; пярсцёнак — «Прагны багацей».

91. 1) Казка. 2) Верш. 3) Казка. 4) Калыханка. 5) Песня. 6) Апавяданне. 7) Апавяданне.

92. 1) Неба, блескам, золата, пералескам.
2) Беларус, зямлі, лясоў, прашчуры.
3) Поле, азёры, жаўрук, Русь.
4) Настаўніца, запомніцца, чалавек.
5) Год, дзірван, сад, ветразь.
6) Салдат, ракі, салдат, славы, крывёй.

93. А — 4, Б — 1, В — 2, Г — 3.

94. Максім Багдановіч; Рыгор Ігнаценка; Янка Купала; Якуб Колас; Ніл Гілевіч; Пятрусь Броўка; Канстанцыя Буйло; Васіль Жуковіч; Барыс Сачанка; Мікола Чарняўскі; Артур Вольскі.

95. 1) Байка. 2) Казка. 3) Верш.

96. Фальклор. Паўтор. Зачын. Канцоўка. Казачнік. Казка — сказка.

97. А — 4, Б — 1, В — 3, Г — 2.

98. Вясёлка. Вулей. Вада. Вецер. Воблакі.

99. 1) Голуб, сава, сокал, ластаўка, шпак. 2) Баран, мядзведзь, вожык, кот, ішак.

100. 1) Літара ў (у нескладовае). 2) У Полацку. 3) На ўроку, пясчаны ўзгорак, галаўны ўбор; праўда, воўк, паўза; любоў, ішоў, бацькаў.